

Nauczyciel andragog we współczesnym społeczeństwie

Pod redakcją
Wojciecha Horynia
i Jana Maciejewskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

**NAUCZYCIEL ANDRAGOG
WE WSPÓŁCZESNYM SPOŁECZEŃSTWIE**

Pod redakcją
Wojciecha Floryna
i Jana Maciejewskiego

Wrocław 2010
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

Acta Universitatis Wratislaviensis No 3216

NAUCZYCIEL ANDRAGOG WE WSPÓŁCZESNYM SPOŁECZEŃSTWIE

Pod redakcją
Wojciecha Horynia
i Jana Maciejewskiego

Wrocław 2010
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

Recenzenci

Elżbieta Gawel-Luty

Anna Klim-Klimaszewska

Redaktor Wydawnictwa

Bożena Dembińska

Projekt okładki

Hanna Parylak na podstawie koncepcji graficznej Barbary Kaczmarek

Wydanie książki dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego Sp. z o.o.

Wrocław 2010

ISSN 0239-6661

ISBN 978-83-229-3101-1

Przygotowano do druku w Wydawnictwie Uniwersytetu Wrocławskiego Sp. z o.o.

Wydrukowano we Wrocławskiej Drukarni Naukowej PAN im. S. Kulczyńskiego Sp. z o.o.

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Introduction	11
ROZDZIAŁ I	
Współczesny nauczyciel andragog	13
Kazimierz Żegnałek, Edukacja społeczeństwa wobec współczesnych wyzwań i potrzeb ...	15
Bogdan M. Szulc, Wiedza czy mądrość? Kompetencje i wartości we współczesnym społeczeństwie	23
Janusz Mika, Nauczyciel andragog we współczesnym systemie edukacji Republiki Czeskiej	33
Tadeusz Aleksander, Przemiany modelu i funkcji nauczyciela dorosłych (oświatowca) we współczesnej rzeczywistości polskiej	39
Olga Czerniawska, Pamięć historyczno-kulturalna uczących się dorosłych	57
Elżbieta Dubas, Nauczyciel dorosłych jako mentor (w kontekście projektu <i>Adults Mentoring</i>)	63
Joanna Swędrak, Fenomen koncepcji Marii Montessori motorem kształcenia ustawicznego nauczycieli. Kontekst pedagogiczno-socjologiczny	73
Monika Budnik, Ewolucja ról i warsztatu pracy nauczyciela w kontekście prognozowania zawodów przyszłości	81
Tomasz Landmann, Lesław Wełyczko, Miejsce, rola i zadania nauczyciela andragoga w europejskiej edukacji regionalnej społeczeństwa wielokulturowego	89
Anna Jaroszevska, Kompetencje kluczowe nauczyciela geragoga w kontekście nauczania języków obcych w wymiarze międzykulturowym	97
Barbara Dobrowolska, Ewa Brodacka-Adamowicz, Wielokulturowość i międzykulturowość – kompetencje nauczyciela a potrzeby edukacyjne	111
Walentyna Wróblewska, Rola nauczyciela akademickiego w rozwoju procesu autoedukacji studentów	119
Martyna Pryszmont-Ciesielska, Doktorant w roli nauczyciela dorosłych – o ukrytym programie edukacji akademickiej	127
ROZDZIAŁ II	
Andragog a społeczeństwo informacyjne	139
Beata Stachowiak, Nauczyciel andragog wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego ...	141
Katarzyna Dojwa, Rola i znaczenie internetu w budowaniu w Polsce społeczeństwa wiedzy	149
Kinga Czernichowska, Andragogika w dobie internetu. Rola i charakter przekazywanych informacji w procesie kształcenia ludzi dorosłych	165

Radosław Hennig, <i>E-learning</i> w procesie edukacji permanentnej w Polsce. Wybrane aspekty	175
Katarzyna Kowalewska, <i>E-learning</i> jako alternatywa w edukacji osób niepełnosprawnych w Polsce	185
 ROZDZIAŁ III	
Edukacja ludzi dorosłych	197
Kazimierz Doktor, Kształcenie kierowników i specjalistów	199
Włodzimierz Chojnacki, Szkolenie w formie samokształcenia kierowanego	205
Dariusz Socha, Szkolenia wewnętrzne dla pracowników na przykładzie spółki energetycznej	213
Halyna Hruts', Ihor Hrynenko, Spiritual and Technological Aspects of Creativity Development	219
Jarosław Skurej, Podyplomowe kształcenie nauczycieli	225
Krystyna Baszak, Transformacja w kształceniu pielęgniarzek	231
Katarzyna Bienkowska-Robak, Studenci niepełnosprawni w polskich uczelniach – wybrane zagadnienia	239
Joanna Domańska, Obraz rodzicielstwa byłych wychowanków domów dziecka	247
Jacek Żołądź, Edukacja społeczna i obywatelska pracowników administracji publicznej w Polsce w zakresie mediacji	257
Antoni Benedikt, Efektywne wdrożenie programu etycznego w jednostkach administracji samorządowej	271
Sylwia Budzianowska, Kształcenie ustawiczne w ujęciu społeczno-prawnym	277
 ROZDZIAŁ IV	
Edukacja ludzi starszych	289
Joanna Wawrzyniak, Społeczno-kulturowy wizerunek starości	291
Andrzej Łapa, Edukacja dorosłych w jednoczącej się Europie. Dylematy społeczne i kulturowe	303
Katarzyna Zamorska, Wokół wyzwań polityki społecznej: kształcenie jako czynnik aktywizacji ludzi w wieku poprodukcyjnym	313
Walentyna Wnuk, Refleksje dotyczące polityki społecznej wobec dolnośląskich seniorów ...	325
Magdalena Wnuk-Olenicz, Spotkania nakarmione historiami życia. Czego nauczyli mnie wrocławscy stulatkowie	333
Dorota Moroń, Działalność osób starszych w trzecim sektorze jako sposób zaspokajania potrzeb edukacyjnych w społeczeństwie wiedzy	341
Zbigniew Kuźniar, Artur Fronczyk, Uniwersytety trzeciego wieku w edukacji społeczeństwa	355
Aleksander Kobylarek, Uniwersytet trzeciego wieku jako kanał transferu wiedzy i informacji	365
Ewa Grabowska, Znaczenie uniwersytetów trzeciego wieku w kształtowaniu osobowości twórczej i stymulowaniu procesu twórczego jako istotnego elementu edukacji społeczeństwa	373
Katarzyna Rutkowska, Błażej Stasiaczyk, Uczestnictwo w uniwersytecie trzeciego wieku jako szansa na aktywność i rozwój w starszym wieku	381

BEATA STACHOWIAK

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

NAUCZYCIEL ANDRAGOG WOBEC WYZWAŃ SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

WSTĘP

Otaczający nas świat nie jest tworem stałym, w sposób ciągły ulega przemianom. Tym samym człowiek, który chce aktywnie funkcjonować w społeczeństwie, musi szybko przystosowywać się do zmieniających się warunków, w przeciwnym wypadku może trafić na margines życia. Nie tak dawno jeszcze tempo przemian nie było tak szybkie jak obecnie, tym samym człowiek miał więcej czasu na adaptację. Jeszcze nie tak dawno warunki życia pokolenia rodziców nie różniły się zbyt od warunków życia pokolenia dzieci. Jeszcze nie tak dawno świat nie był globalną wioską. Dzisiaj jest już inaczej. W ciągu kilku minut dowiadujemy się o tragicznych wydarzeniach, które dzieją się na innym kontynencie. Jeszcze nie tak dawno czas oczekiwania na powszechne wprowadzenie do życia wynalazku trwał kilka dziesięcioleci, dziś jest inaczej – wystarczy porównać okres, jaki upłynął, zanim radio i, dla porównania, internet, uzyskały milion użytkowników – różnica jest znacząca. Obecnie tempo przemian jest tak duże, iż zmiany zachodzące w czasie jednego pokolenia można określić mianem rewolucyjnych. Jednostka musi więc mieć umiejętność dostosowywania się do zmieniających się warunków. Droga nabywania tej umiejętności wiedzie oczywiście przez edukację, w szczególności przez edukację ustawiczną, edukację kierowaną do osób dorosłych w różnych przedziałach wiekowych.

WYZWANIA SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Zachodzące zmiany w społeczeństwie informacyjnym dotyczą wielu obszarów ludzkiego funkcjonowania. Zmienia się nie tylko życie człowieka jako jednostki, ale także życie zbiorowości, czyli całych społeczeństw. Obszarów przemian jest tak wiele, iż nie sposób ich wszystkich wymienić. Opiszmy więc te, które mogą zostać uznane za najważniejsze. Jedną z płaszczyzn, na której występują przemiany, jest życie zawodowe – i tutaj ich zakres jest ogromny. Przede wszystkim w społeczeństwie informacyjnym zmienia się struktura zatrudnienia. O ile w społeczeństwie przemysłowym przewagę stanowili zatrudnieni w sektorze przemysłowym, o tyle w społeczeństwie informacyjnym większość osób jest zatrudniona w sektorze usług. Już obecnie wskaźnik zatrudnionych w sektorze usług

dla wielu krajów przekracza 50%. Jednak w państwach, należących do światowej, a nie tylko europejskiej, czołówki pod względem rozwoju społeczeństwa informacyjnego odsetek zatrudnionych w usługach jest o wiele wyższy. Spójrzmy na dane dla wybranych państw: dla Danii jest to 71%, Stanów Zjednoczonych 75%, Japonii 64%, a Hongkongu 80%. Dla porównania – dla Rumunii wynosi 32%, a Bułgarii 46%. Różnice są wyraźne. Zmiana struktury zatrudnienia stawia przed edukacją, w szczególności edukacją dorosłych, duże wyzwania, gdyż spora grupa osób będzie zmuszona do zmiany zawodu i to kilkakrotnie w ciągu swojego życia. Sektor edukacyjny nie tylko musi być przygotowany na przekwalifikowywanie w zakresie istniejących zawodów, ale także tych nowo powstających. To niesie ogromne wyzwania – przygotowanie kadry pedagogicznej, opracowanie nowych podręczników i materiałów szkoleniowych oraz form nauki z wykorzystywaniem nowoczesnych metod i środków. Aktualne dane statystyczne wskazują, iż w Europie każdy czynny zawodowo pracownik będzie pracować w czterech zawodach; obecnie w Polsce ten wskaźnik wynosi tylko półtora. Ta różnica w pewien sposób ukazuje drogę, którą polscy andragodzy mają do przebycia. Poza tym osoby aktywne zawodowo nie tylko muszą być przygotowane na zmianę wykonywanego zawodu, ale także na zmianę form organizacji pracy. Z czasem jeszcze bardziej upowszechni się choćby telepraca¹, z pewnością nie we wszystkich zawodach, ale w niektórych tak. Obecnie w Polsce telepraca nie jest rozpowszechniona – w styczniu 2006 r. jedynie 6% polskich przedsiębiorstw zatrudniało pracowników w systemie telepracy, dla porównania w Irlandii, Norwegii oraz Danii ten wskaźnik przekroczył 50%. Te dane wyraźnie świadczą o dystansie dzielącym nasz kraj od państw bardziej zaawansowanych w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Telepraca jest korzystnym rozwiązaniem zarówno dla pracowników, jak i dla pracodawców. Wystarczy przytoczyć tylko niektóre argumenty, jak oszczędność czasu związanego z dojazdami do pracy, mniejsze koszty firm związane z koniecznością utrzymywania powierzchni biurowej, możliwość pracy w dogodnych dla pracownika godzinach. Zalet jest bardzo dużo, ale są też i wady tego rozwiązania, jak zanikanie granic między czasem pracy a czasem wypoczynku, co może w drastycznych przypadkach prowadzić do pracoholizmu. Ciemna strona tego rozwiązania to także brak więzi między pracownikami czy osamotnienie pracownika. I z tymi problemami ludzie współcześni muszą sobie radzić. Są one wyzwaniami dla systemu edukacyjnego, który powinien przygotować jednostkę do sprostania im.

¹ Według definicji: „telepraca jest to praca wykonywana na odległość przy użyciu technologii informatycznych zapewniających łączność pracownika z pracodawcą. Wykonywana praca ma charakter regularny, co najmniej pół dnia na tydzień, poza siedzibą przedsiębiorstwa, przy korzystaniu z dostępu do systemu informatycznego pracodawcy”. Za: *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2004–2006*, Warszawa 2008.

W społeczeństwie informacyjnym zmieniają się nie tylko formy organizacji pracy, ale także formy zatrudnienia pracowników stają się coraz bardziej elastyczne. Pracodawcy częściej wykorzystują takie formy zatrudnienia, jak praca na czas określony, praca tymczasowa, praca na zastępstwo, telepraca, samozatrudnienie, *job-sharing*, praca w niepełnym wymiarze godzin, *outsourcing*. Niektóre z tych form zatrudnienia będą tymczasowe, część pracowników nie będzie miała możliwości przyzwyczajania się do miejsca pracy, do innych współpracowników. Pojawi się grupa pracowników, którą możemy określić mianem korporacyjnych koczowników, czyli ludzi niezwiązanych z firmą, pojawiających się na krótko. Ta właśnie tymczasowość może spowodować wiele problemów – kwestie lojalności pracowników tymczasowych, dostęp przez nich do poufnych danych, brak więzi z miejscem pracy, poczucie tymczasowości. W społeczeństwie informacyjnym zmieniają się także formy kontaktów międzyludzkich w sferze zawodowej, zarówno na linii pracownik–pracodawca, jak i pracownik–klient. To właśnie stosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych prowadzi do upowszechnienia się nowych form kontaktu – kontaktu online. Brak bezpośrednich relacji, chociażby na linii petent–urzędnik, może u części osób prowadzić do poczucia osamotnienia czy też traktowania w sposób przedmiotowy. I z takimi sytuacjami jednostka powinna sobie radzić. Kończąc rozważania na temat przemian w życiu zawodowym, nie można zapomnieć jeszcze o jednej kwestii – o coraz powszechniejszym stosowaniu komputerów w pracy, coraz szybszym tempie pojawiania się nowych wersji programów, także nowych urządzeń. To też swoiste wyzwania dla współczesnego człowieka, na które powinien zostać przygotowany między innymi w trakcie kształcenia.

Przeobrażenia w społeczeństwie informacyjnym dotyczą nie tylko życia zawodowego, ale także osobistego. Ważnym aspektem życia osobistego większości ludzi jest rodzina. W społeczeństwie informacyjnym życie rodzinne ogromnie się zmienia, przede wszystkim zanikną rodziny wielopokoleniowe. Ludzie, podążając za pracą i lepszymi warunkami życia, będą przenosić się z miejsca na miejsce, coraz bardziej oddalając się od swoich rodzinnych stron. Spora część ludzi stanie się z czasem, nie zawsze z własnego wyboru, plemieniem współczesnych nomadów, którzy co prawda są w stałym kontakcie ze swoimi rodzinami, ale jest to kontakt online. Społeczeństwo informacyjne będzie od ludzi wymagać mobilności, nie tylko w obrębie swojego kraju, ale także kontynentu. Już dzisiaj powstają programy, które są pomocne w osiedlaniu i szukaniu pracy poza granicami rodzinnego kraju. Przykładem takiego działania może być Eures, czyli Europejski Portal Mobilności Zawodowej. Z pracowniczą mobilnością łączy się także praca transgraniczna, czyli mieszkanie i praca w graniczących ze sobą krajach, według Eures w 2007 r. ponad 600 tys. obywateli Unii Europejskiej pracowało na takich zasadach. Mobilność pracowników będzie związana nie tylko z przemieszczaniem się – zmianą miejsca zamieszkania, ale także ze znajomością języ-

ków obcych. Już obecnie język angielski odgrywa rolę języka ponadnarodowego, a przecież mobilność ludzi między krajami nie jest jeszcze tak powszechnym zjawiskiem. Rozpatrując problem mobilności pracowniczej, nie można zapominać, iż częste zmiany miejsca zamieszkania wpłyną także na postawy prokreacyjne ludzi, zapewne decyzje o macierzyństwie i ojcostwie będą odkładane na czas późniejszy. Kolejnym polem zmian będzie aktywność zawodowa kobiet. Jeszcze bardziej wzrośnie liczba kobiet pracujących zawodowo. Samorealizacja pań będzie odbywać się nie tylko na gruncie rodzinnym, ale i zawodowym. Co prawda emancypacja zawodowa kobiet wiąże się ze społeczeństwem przemysłowym, ale w społeczeństwie informacyjnym będzie ona miała jakościowy charakter, a nie ilościowy. W społeczeństwie informacyjnym pracodawcy będą cenić nieco inne cechy pracowników, co wpłynie na większe wyrównanie ich szans zawodowych.

Wyzwaniem dla osób żyjących w społeczeństwie informacyjnym jest także informacja, i to we wszystkich swoich wymiarach. Rola informacji w nowym typie formacji społecznej jest pełniejsza niż w czasach minionych. Dostęp do niej gwarantuje między innymi prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, ale jej nadmiar może prowadzić do szumu informacyjnego. Fałszywa informacja może wprowadzać w błąd, informacja może służyć także zniewoleniu, deprawacji. Nie zapominajmy także o tym, że informacja odgrywa rolę w działaniach wojennych, może być wykorzystywana przez przestępców, terrorystów. Informacja jest więc ogromnym wyzwaniem dla ludzi żyjących na początku XXI wieku. O znaczeniu dostępu do informacji świadczy także inicjatywa CEPIS polegająca na stworzeniu Karty Praw Obywateli Społeczeństwa Informacyjnego. W karcie tej jeden z punktów dotyczy gwarancji dostępu do informacji jako podstawowego prawa obywatelskiego. Jednak sam dostęp do informacji nie wystarczy, jednostka powinna umieć przetwarzać informację, ją oceniać, klasyfikować. Te umiejętności wiążą się oczywiście z wykształceniem jednostki. Wykształcenie zawsze było ważne, ale obecnie jego znaczenie, umiejętności samokształcenia i ciągłego rozwijania, jest jeszcze większe.

Kolejną płaszczyzną zmian jest postęp techniczny. Każdy właściwie kwartał przynosi nowe rozwiązania techniczne, ułatwiają one życie, czynią je barwniejszym, ale mają także inne oblicze. Nowinki techniczne pozwalają między innymi na permanentne kontrolowanie obywateli: jakie są ich wpływy finansowe, jakie są ich wydatki, jakie sieci handlowe preferują, gdzie w danym momencie przebywają. Uzyskanie tych informacji wcale nie jest trudne, wystarczy monitorować płatności kartą, śledzić logowanie komórki itp. W tej sytuacji rodzą się pytania: czy dobra osobiste będą zachowane? Jak chronić swoją prywatność? Co robić, aby się nie uzależnić od internetu i gadżetów elektronicznych? Jaką wykazywać postawę wobec nowych zdobyczy techniki? To są wyzwania zarówno dla jednostek, jak i całych zbiorowości w społeczeństwie informacyjnym. I jednostka musi być gotowa do odpowiedzi na te pytania.

WYZWANIA DLA ANDRAGOGA

Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku określa andragogikę krótko, w sposób zwięzły: „teoria kształcenia i wychowania dorastającej młodzieży oraz ludzi dorosłych”. Gdy patrzymy na rozwój andragogiki, można zauważyć, iż jej rozwój jako samodzielnej nauki nastąpił dopiero w drugiej połowie XX wieku, wówczas jako nauka autonomiczna podzieliła się na dyscypliny szczegółowe. Niewątpliwie postęp ludzkości oraz nowoczesne rozwiązania techniczne spowodowały jej rozwój. Andragogika jest tą dziedziną nauki, która podkreśla specyfikę człowieka dorosłego jako ucznia, człowieka dorosłego z pewnym doświadczeniem zawodowym, życiowym, społecznym, obywatelskim i rodzinnym. Dorosłego, który jest uczniem, ale uczniem samodzielnym w kierowaniu swoim życiem. Uczniem, który dokonuje samodzielnie wyborów. Wydaje się uzasadnione stwierdzenie, że znaczenie andragogiki będzie dalej rosło także w społeczeństwie informacyjnym, tej nowej formacji społecznej, nazywanej niekiedy społeczeństwem wiedzy. Andragodzy powinni być przygotowani do sprostania zadaniom, jakie wyznacza im współczesny świat.

Wyzwania dla andragoga w społeczeństwie informacyjnym można rozpatrywać na wielu płaszczyznach, między innymi osobistej, zawodowej oraz społecznej. Zaczniemy od płaszczyzny osobistej. Andragog, tak jak każdy człowiek, staje wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego, musi między innymi zmagać się z nowym modelem rodziny, sprostać nawałowi informacji. Ponadto, andragog, jak każdy człowiek musi przystosować się do nowych rozwiązań technologicznych. Te sytuacje mogą prowadzić do wielu napięć, przecież z upływem lat u wielu osób spada zdolność adaptacji do zmieniających się warunków życia. Andragog wobec tych problemów staje w podwójnej roli.

Przyjrzyjmy się jednak dokładniej wyzwaniom, jakie napotyka andragog w płaszczyźnie zawodowej. Jednym z nich jest przyrost wiedzy w dziedzinie andragogiki. Przyrost publikacji naukowych jest błyskawiczny, ma na to wpływ nie tylko skrócony proces wydawniczy, ale także szersze stosowanie publikacji elektronicznych. Nie bez znaczenia pozostaje, że bardzo wiele publikacji jest dostępnych w zasobach sieciowych, a internet nie zna granic. Przed andragogiem stoi więc ważne zadanie – ogarnięcia tej wiedzy. Nie chodzi tu oczywiście o przeczytanie tych wszystkich publikacji, jest to wręcz niemożliwie, jednak zachodzi potrzeba wybrania i tych najważniejszych o charakterze ogólnym, i tych o charakterze specjalistycznym. Wybór oczywiście jest związany z dokonaniem oceny publikacji. Przy ocenianiu andragog może kierować się poglądami innych osób, ale też powinien mieć swoje zdanie.

Współczesny andragog musi być także przygotowany do realizacji dwóch podstawowych funkcji, pierwszej zwanej funkcją zastępczą, polegającą „na przekazywaniu ludziom dorosłym tych wiadomości i ukształtowaniu umiejętności, dyspozycji, dysproporcji sił umysłowych czy też cech charakteru, których nie

zdobyli w czasie normalnego obowiązkowego nauczania szkolnego”². Andragog musi być także przygotowany do pełnienia drugiej funkcji, określanej w literaturze właściwą, „polegającą przede wszystkim na stałym aktualizowaniu i uzupełnianiu wiedzy i umiejętności ludzi dorosłych w kwestii gospodarki, polityki, ideologii, różnych dziedzin nauki i sztuki nieobjętych programem szkoły, a koniecznych do właściwego spełniania obowiązków zawodowych i społecznych, jak również kształtowania świadomych postaw społecznych ludzi dorosłych stosownie do istniejących i stale się zmieniających potrzeb edukacji i aktywności zawodowej, rodzinnej czy społecznej”³. Spełnianie tych funkcji wymaga od andragoga ciągłej pracy nad sobą, pracy samokształceniowej, sięgania po nowe publikacje, szukania nowych możliwości edukacyjnych rozwiązań technologicznych, stosowania odkryć z zakresu psychologii, pedagogiki czy też kognitywistyki. Wymaga to czasu oraz samodyscypliny.

Wyzwaniem dla nauczyciela andragoga jest nie tylko przyrost wiedzy, ale także coraz szersza grupa odbiorców. Współczesne społeczeństwa się starzeją. W krajach wysoko rozwiniętych udział mieszkańców w wieku starszym oraz podeszłym, czyli powyżej 80 lat, z roku na rok się zwiększa. Współcześni seniorzy są aktywniejsi niż poprzednie pokolenia. Chcą zdobywać nową wiedzę oraz umiejętności, chcą żyć aktywnie i samodzielnie, a samodzielność ta jest możliwa tylko wtedy, gdy będą przystosowywać się do nowych warunków życia. Taka sytuacja wymaga więc rozwijania zarówno teorii, jak i praktyki pracy oświatowej wśród osób w wieku podeszłym. A przecież to są zadania kierowane między innymi do andragogów, którzy muszą się otworzyć na szerszą grupę odbiorców. Należy pamiętać, iż osoby starsze będą z upływem lat stanowić coraz liczniejszą grupę w społeczeństwie. I nie tylko liczebniejszą, ale coraz bardziej wymagającą. Nie zapominajmy, że też i my za kilkadziesiąt lat staniemy się odbiorcami myśli andragogicznej. Niewątpliwie wyzwaniem dla andragoga jest także proces integracji europejskiej. Coraz częściej andragodzy będą spotykać się z osobami, które zdobyły wykształcenie w jednym kraju, później poszerzały swoje kwalifikacje w innym państwie i planują kontynuować zdobywanie nowych umiejętności w trzecim kraju. Dlatego też andragog powinien orientować się w systemach edukacyjnych innych państw europejskich, powinien być przygotowany do pracy z osobami, które zdobyły pewien stopień edukacji w innych krajach. To nie zawsze jest łatwe. Postępująca globalizacja także stawia przed andragogiem nowe wyzwania, przecież już niedługo także w Polsce pojawią się ludzie, których korzenie tkwią w innych kulturach pozaeuropejskich. Będą to nie tylko imigranci, ale także obywatele Unii Europejskiej, którzy, przepływając swobodnie między państwami w ramach europejskiego rynku pracy, będą zamieszkiwać w innych krajach. Praca z takimi

² I. Szymczak, *Samokształcenie a edukacja permanentna dorosłych*, [w:] *Nauczyciel andragog w społeczeństwie wiedzy*, red. W. Horyń, J. Maciejewski, Wrocław 2007, s. 24.

³ *Ibidem*.

osobami będzie wymagać otwarcia ze strony andragogów. Kolejnym wyzwaniem dla andragogów jest przygotowanie kadr pedagogicznych centrów szkolenia zawodowego czy też centrów kształcenia ustawicznego do pracy w społeczeństwie informacyjnym. Wydaje się wskazane, aby treści andragogiczne znalazły szersze odbicie w procesie przygotowania kadr nauczycielskich.

PODSUMOWANIE

Współcześni andragodzy powinni w sposób ciągły towarzyszyć ludziom dorosłym w życiu zawodowym i osobistym, ułatwiać adaptację do dynamicznych i coraz głębszych przemian zachodzących we współczesnym świecie. Współczesna edukacja dorosłych powinna nie tylko szybko reagować na przemiany w otaczającym nas świecie, ale powinna je wręcz uprzedzać. I nauczyciel andragog powinien być do tego przygotowany.

BIBLIOGRAFIA

- Spółczesność informacyjna w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2004–2006*, Warszawa 2008.
- Szymczak I., *Samokształcenie a edukacja permanentna dorosłych*, [w:] *Nauczyciel andragog w społeczeństwie wiedzy*, red. W. Horyń, J. Maciejewski, Wrocław 2007.